

* Beknopte uitgave

IEDER KIND KANSRIJK!

Lesgeven aan leerlingen die opgroeien in armoede

Eric Jensen

BAZALT
GROEP

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	5
 1. De relatiemindset	13
 2. De prestatie mindset	19
 3. De positiviteitsmindset	25
 4. De rijk-groepsklimaat-mindset	33
 5. De cognitieve-verrijkingmindset	41
 6. De betrokkenheidsmindset	47
 7. De wil-om-te-slagen-mindset	53
Epiloog	59
Over de auteur	61

Inleiding

1. De relatiemindset
2. De prestatie mindset
3. De positiviteitsmindset
4. De rijk-groepsklimaat-mindset
5. De cognitieve-verrijkingmindset
6. De betrokkenheidsmindset
7. De wil-om-te-slagen-mindset

Het centrale thema in *leder kind kansrijk!* is de ontwikkeling van de meest krachtige tool voor verandering: je mindset. Deze beknopte uitgave biedt een greep uit het grote boek; daarin zijn meer achtergronden, theorie en praktijkbeelden te vinden.

Mindset (Carol Dweck, 2008)

Fixed mindset: een statische mindset

Je kunt iets of je kunt het niet.

Mensen met een fixed mindset geloven dat intelligentie en competentie een vaststaand gegeven zijn.

Growth mindset: een groeimindset

Je kunt groeien en veranderen.

Mensen met een growth mindset geloven dat intelligentie en competentie zich kunnen ontwikkelen, waarbij de hersenen veranderen en groeien.

leder kind kansrijk! gaat over bewustwording en het ontwikkelen van meer daadkracht als het gaat om de mindset waarmee leraren leerlingen benaderen. Het gaat ook over iets wat veel kansarme

leerlingen niet krijgen: een kansrijke manier van lesgeven: compleet, overvloedig en beter dan ooit.

Zeven mindsets

Dit boek beschrijft zeven mindsets met een hoge impact en effectieve strategieën die je meteen kunt gebruiken om (kansarme) leerlingen te bereiken en hen te helpen succesvol te zijn.

1. **De relatiemindset** – Het soort relatie dat je als leraar met je leerlingen hebt (of niet) bepaalt in grote mate of leerlingen slagen of uitvallen. Alles begint met het opbouwen van een relatie met je leerlingen.

2. **De prestatie mindset** – Wanneer jij leerlingen deze krachtige bouwstenen voor succes geeft, zul je zien dat leerlingen uit kansarme gezinnen *kunnen* en graag *willen* leren.

3. **De positiviteitsmindset** – Laat je leerlingen floreren door hun emoties en houdingen te beïnvloeden en ontwikkel een houding die hoop en optimisme uitstraalt, bij je leerlingen én bij jezelf.

4. **De rijk-groepsklimaat-mindset** – Leer de geheimen van succesvolle leraren toepassen om een geweldige sfeer en een actieve en gemotiveerde cultuur in de klas te creëren.

5. **De cognitieve-verrijkingmindset** – Verbeter de cognitieve capaciteit van je leerlingen: een groter geheugen, een uitgebreidere woordenschat en meer denk- en studievaardigheden.

6. **De betrokkenheidsmindset** – Stimuleer de betrokkenheid van leerlingen, reduceer stress, zorg ervoor dat je leerlingen aannemen wat je ze aanleert en bouw een sfeer van gezamenlijkheid op.

7. **De wil-om-te-slagen-mindset** – Zorg ervoor dat leerlingen hun diploma halen en klaar zijn voor hun vervolgopleiding of de arbeidsmarkt en leer *waarom* hun prestaties zo enorm kunnen verbeteren. Ontdek vele positieve alternatieven voor wat je leerlingen op school doen.

Opbouw van het boek

Elk hoofdstuk behandelt een mindset en start met een stukje achtergrondinformatie. Vervolgens worden de diverse bijbehorende strategieën beschreven, met telkens enkele voorbeelden (in het grote boek vind je meer voorbeelden). Ieder hoofdstuk eindigt met reflectie. De literatuurlijst waarop tevens de bronnen en referenties waarnaar verwezen wordt te vinden zijn, kun je downloaden op shop.bazalt.nl/kansrijk.

Kansarmoede

In Nederland neemt sinds het ingezette herstel van de vorige economische crisis (2014) de kans op armoede af. Ook in 2020, het eerste jaar van de Covid-19-pandemie, daalde het armoederisico. Desondanks hadden in 2020 nog altijd 513 duizend van de ruim 7,5 miljoen huishoudens een laag inkomen. Dat betekent voor 6,8% van de huishoudens het risico op armoede.

Gemiddeld leven 2 kinderen per basisschoolgroep in armoede

Onderzoekers van DUO vroegen in 2019 aan 2800 leraren naar de armoede op basisscholen in Nederland (*Rapportage: armoede onder leerlingen in het basisonderwijs*). Zij concludeerden dat ruim

twee leerlingen per basisschoolgroep in armoede leven. Leraren herkennen armoede met name aan kleding, schoenen, gesprekken na de vakantie, geen geld of bijdrage voor schoolactiviteiten, persoonlijke hygiëne of aan de inhoud van de broodtrommel.

55% van de leraren geeft aan dat deze armoede een negatieve invloed heeft op de leerprestaties en 77% van de leraren geeft aan dat het een negatieve invloed heeft op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Deze kinderen zijn ook minder gelukkig: ze geven hun leven een 6,6 tegenover de 7,5 van kinderen die niet in armoede leven (rapport *Alle kinderen kansrijk* van de Kinderombudsman in 2017).

Doen we als school of als leraren voldoende aan dit probleem?

Armoede is een chronische toestand die het gevolg is van een verzameling ongunstige sociale en economische risicofactoren.

Wat kansarmoede betekent voor leraren

Onderzoek duidt erop dat de hersenen van de meerderheid van kinderen uit arme gezinnen geneigd zijn zich anders te ontwikkelen (Evans & Kantrowitz, 2002) door:

1. **Gezondheidsproblemen** (slecht geheugen, snel afgeleid)
2. **Chronische stress** (aangeleerde hulpeloosheid, apathie, hypervigilantie¹ of agressief gedrag)
3. **Zwakkere cognitieve vaardigheden** (gebrekkelig vocabulaire, slechte leesvaardigheid en een zwak werkgeheugen)
4. **Verstoorde sociaal-emotionele relaties** (gebrekkige sociaal-emotionele vaardigheden zoals slechte manieren, misdragingen en emotionele uitbarstingen).

¹ Een angstige toestand waarin een individu de aandacht selectief op bedreigende, vooral op met gevaar geassocieerde stimuli richt.

Er bestaat een sterk verband tussen emotie en cognitie. Leraren die niet weten wat de werkelijke oorzaak van dit gedrag is, kunnen ten onrechte denken dat een leerling lui is, niet bereid is om aanwijzingen op te volgen, slecht luistert, slecht leert en asociaal is. Hierdoor kan er wrijving in de klas ontstaan, kan de leerling enorm achter gaan lopen, geïrriteerd raken en zelfs uitvallen. En wat nog erger is, de leraar kan de leerling hiervan de schuld geven.

Als leerlingen daarentegen een band hebben met hun leraar en zich gerespecteerd voelen en vertrouwen hebben in hun leraar, gedragen ze zich beter en halen ze hogere cijfers.

De relatie tussen de leerling en de leraar is des te belangrijker voor leerlingen die thuis geen liefdevolle ouder hebben (Hattie, 2009).

Het veranderende brein

Mensen kunnen veranderen en doen dat ook. Het menselijke brein is neuroplastisch², wat belangrijk is voor het onderwijs. Al na twee uur cognitieve training zijn er veranderingen in de hersenen te zien (Hofstetter, Tavor, Moryosef & Assaf, 2013).

Leraren hebben juist de grootste invloed op de prestaties van een leerling; ze hebben meer invloed dan ouders, leeftijdsgenoten, hele scholen of armoede (Hanushek, 2005; Rivkin, Hanushek & Kain, 2005; Rockoff, 2004).

Onderzoek toont ook aan dat bovengemiddelde leraren (bij wie leerlingen in één jaar anderhalf jaar of meer vooruitgaan) de

²Neuroplasticiteit is het vermogen van je brein om doorlopend nieuwe verbindingen te maken, hele nieuwe netwerken aan te leggen en zichzelf te reorganiseren, zodat er meer (of minder) fysieke ruimte beschikbaar is in de hersenen voor een bepaalde taak.

gevolgen van armoede voor de schoolprestaties binnen vijf jaar kunnen uitwissen (Hanushek, 2005).

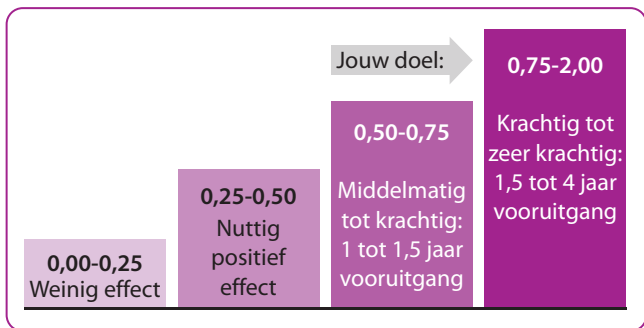
Mindsets zijn dus van groot belang, vooral bij het aanpakken van armoede. Dit boek helpt je om bruikbare en krachtige mindsets te ontwikkelen die voor een positieve verandering kunnen zorgen en de toekomst van je leerlingen kunnen veranderen.

Vergroot je effect

Het succes van de strategieën waarmee je de beschreven mindsets aanleert, wordt uitgedrukt in de effectgrootte.

Dit getal is de grootte van het effect op de leerprestaties van de leerling. Kortom: het zegt of iets ertoe doet of niet.

Interventies in de klas hebben doorgaans een effectgrootte tussen 0,25 en 0,75, waarbij de gemiddelde effectgrootte ongeveer 0,40 is (Hattie, 2009). Een vooruitgang van een heel jaar heeft een effectgrootte van 0,50 en een vooruitgang van twee jaar heeft een effectgrootte van 1,00. Effectgroottes van 0,50 zijn de ondergrens voor leerlingen uit arme gezinnen. Leraren hebben namelijk de

Figuur 1. Uitleg van effectgroottes - Bron: Vacha-Haase & Thompson, 2004

Ieder kind kansrijk!

Ieder kind verdient de kans om zich te ontwikkelen, de kans op een toekomst. Maar kinderen die opgroeien in armoede leven vaak in een omgeving die weinig stimulerend is. Ze krijgen minder prikkels om hun talenten te ontdekken. Leraren kunnen een doorslaggevende rol spelen in het verkleinen van de kloof tussen arm en rijk, door op een rijke manier les te geven. Rijk betekent in dit verband compleet, overvloedig en beter dan ooit.

Het centrale thema van deze uitgave is de ontwikkeling van de meest krachtige tool voor verandering: je mindset. Kansen creëren voor iedere leerling begint namelijk bij de juiste mindset, zowel die van jou als die van je leerlingen. *Ieder kind kansrijk!* is een inzichtelijke en op onderzoek gebaseerde bron die je de weg wijst om je mindset ten aanzien van leren en lesgeven te verbeteren en al je leerlingen te helpen hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen.

Eric Jensen neemt je in dit beknopte boekje mee in het ontwikkelen van 7 specifieke mindsets en enkele bijbehorende strategieën die het verschil kunnen maken. De verdere uitwerking met nog veel meer strategieën en voorbeelden vind je terug in *Ieder Kind Kansrijk!*, de originele titel waar deze beknopte uitgave op is gebaseerd.

BAZALT GROEP

shop.bazalt.nl

9 789461 183088